

Analógiás grammatikaelmélet

Kálmán László

MTA Nyelvtudományi Intézet/ELTE BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszék

Az analógián alapuló nyelvtanok alapfeltevése, hogy a nyelvi képességek modellálására nem a szabályrendszerek a legalkalmasabbak. A szabály- és megszorítás-alapú modellek segítségével ugyanis nagy nehézségekbe ütközik a *graduális* jelenségek, a *gyakorisági* hatások, valamint a *globális* (holisztikus) szabályszerűségek modellálása, valamint kevésbé illeszkednek a nyelvsajátításra és a nyelvi változásra vonatkozó megfigyelésekhez. A problémák egy részén segíthetnek a sztochasztikus szabályrendszerek (a gradualitás és a gyakorisági hatások megragadása ezek segítségével esetleg lehetővé válik), a többi kérdés megoldásához azonban ezek sem visznek közelebb.

A szabályrendszerek helyett az analógiás megközelítések olyan modelleket javasolnak, amelyek a beszélő korábbi nyelvi tapasztalatainak ábrázolását, valamint a hasonlóságon és gyakoriságon alapuló analógiás okoskodást igyekeznek megragadni. A korábbi tapasztalatok ábrázolása egyfajta *memóriamodell*t feltételez, míg az analógiás okoskodás fő működési módja az, hogy a memóriában tárolt tapasztalatok alapján képes biztosítani, hogy egy kifejezés formája és funkciója a lehető legpontosabban megjósolható legyen a formai és funkcionális tulajdonságok korábbiakban megfigyelt együttjárási szabályszerűségei alapján.

A fentiekből világosan következik, hogy az analógiás elméletek speciális esetként képesek imitálni a hagyományos szabályrendszerek működését. Előadásomban azonban bemutatom, hogy a segítségükkel mind a fonológia-morfológia, mind a mondattan, mind a jelentéstan területén olyan jelenségek magyarázatára is képesek vagyunk, amelyek meghaladják a szabály-alapú nyelvtanmodellek és a kompozicionális szemantikai apparátus képességeit.